

Epistolari Joan Oliver - Joaquim Molas

ENRIC GALLÉN

Universitat Pompeu Fabra

enric.gallen@upf.edu

OLIVER & MOLAS (2015): Joan Oliver i Joaquim Molas, *Joan Oliver - Joaquim Molas. Diàleg epistolar il·lustrat (1959-1982)*, Xavier Garcia (ed.), Lleida: Pagès editors.

Xavier Garcia ha editat una excel·lent i documentada correspondència entre Joaquim Molas i Joan Oliver: quaranta cartes entre el 9 d'octubre de 1959 i el 29 d'abril de 1982. Molas en va escriure catorze (1959-1961), mentre que Oliver en va redactar vint-i-sis (1960-1982).

La correspondència la inicia Joaquim Molas arran de la seva anada a Liverpool com a lector, on romandrà dos anys fins a la carta xxii, datada el 14 de maig de 1961. Retornat Molas a Barcelona, Oliver assumeix la iniciativa epistolar fins al final. L'etapa anglesa de Molas (i-xxii) permet conèixer les aspiracions i inquietuds intel·lectuals d'un jove crític i professor universitari en formació, obert a les novetats acadèmiques i culturals que li ofereix Anglaterra, i la situació d'Oliver, el seu treball a l'Editorial Montaner y Simón,¹ i altres iniciatives culturals com la seva col·laboració en *Un segle de vida catalana (1814-1930)*, l'edició de *Vacances pagades*, guardonada amb el Premi Ausiàs March 1959, i les seves pretensions com a dramaturg. La descoberta d'un nou món polític, social i cultural per a Molas, contrasta amb les dificultats d'Oliver per distingir-se com a escriptor en un context català canviant en què els sectors intel·lectuals més dinàmics comencen a desplegar un programa d'actualització cultural. Molas, el jove de vint-i-nou anys, inicia un tomb decisiu en la seva carrera acadèmica i intel·lectual, enfront de Joan Oliver, un home de poc més de seixanta anys, esperonat pel jovent universitari que ha conegut a la Montaner y Simón, i tanmateix amat d'un escepticisme radical gairebé congènit.

L'estada de Molas a Anglaterra li permetrà enfortir el seu estatus acadèmic i nodrir-se d'una realitat cultural en procés de transformació, que el durà a revisar la seva trajectòria personal i professional. Deixeble de Martí de Riquer, doctorat amb un estudi i edició de l'obra de Lluís Ycart,² el sojorn anglès cisellarà el seu

1. Oliver hi va conèixer Molas el 1956, vegeu «1959. L'pool, 20/21 de novembre», dins Joaquim Molas: *Fragments de memòria*, Lleida, Pagès editors, 1997; «Biblioteca de la Suda Transvària» 5, ps. 106-110.

2. Molas va publicar dos manuals de literatura medieval en aquests anys: *Literatura catalana antiga. Vol. I, El segle XIII*, i *Literatura catalana antiga. Vol. III, El segle XV (Primera part)*, Barcelona: Barcino, 1961 i 1963 («Col·lecció Popular Barcino»

perfil intel·lectual, assentarà les bases futures de la seva carrera acadèmica i la preferència posterior per la literatura contemporània. Efectivament, l'epistolari mostra un jove professor estimulat pel conjunt de propostes que se li ofereixen, com ara la lectura de l'assaig i la crítica marxistes, representada per György Lukács i Raymond Williams, que determinarà en part la seva orientació en els anys seixanta (xx, 22-4-1961, p. 68).³ La doble troballa crítica completa la literària, com ara la descoberta d'un jove dramaturg, Harold Pinter: «M'agrada força de moment, em sembla que està dins la línia d'Osborne, i, és clar, dels existencialistes de París.» (xv, 22-11-1960, p. 53). Poc abans, en una breu estada a París, Molas ja havia gaudit de «la representació més formidable que he vist mai», *L'òpera de tre soldi*, de Brecht, a càrrec del Piccolo Teatro di Milano (ix, 6-5-1960, p. 38).⁴ El re/coneixement d'unes noves maneres de fer teatre, el fa ser molt crític amb el funcionament de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona (ADB): «París m'ha acabat de convèncer que el teatre és el gènere literari més important; no sols literàriament, sinó també socialment i econòmicament. Quan se n'adonaran al nostre país? I, amb perdó, que les representacions de la cosa de Sant Lluç, fora d'algunes excepcions, són literalment una merda». Molas, que també està al corrent de la literatura catalana del moment, demanarà a Joan Oliver que publiqui dins els «Quaderns de Teatre de l'ADB», «tot el teatre de Joan Brossa, a veure què és! Potser és el geni més gran del país, i nosaltres tan tranquils!» (vii, 28-2-1960, p. 33).⁵

Carregat de projectes personals, Molas anota un llibre mig esbossat sobre *Tres autors del nostre temps*, Josep Pla, Salvador Espriu i Joan Oliver, que espera presentar al Premi Josep Yxart, i acabarà en no-res (ii, finals d'octubre de 1959, ps. 17-18).⁶ Tampoc no oblidava el deute de reconeixement cap a la personalitat i l'obra de Joan Oliver/Pere Quart, com n'és mostra el pròleg al seu teatre.⁷

193 i «Col·lecció Popular Barcino» 203), respectivament. Sobre el segon volum, Molas en parla a l'epistolari (xviii, p. 61).

3. Sobre la recepció de Williams, vegeu Ivan Mambrellas: «Entrevista a Jordi Castellano a propòsit de Raymond Williams», *Els Marges*, 105, 2015, ps. 54-64.

4. En canvi, quan l'ADB va muntar *L'òpera de tres vals*, segons la traducció d'Oliver, aquest assevera: «em va fer patir intensament. Però l'important va ser fer-la, la impressió que ha causat, l'impacte. Però mal entesa i pitjor assajada. L'escenografia bona.» (xxv, finals de 1963, p. 78).

5. Vegeu també la valoració de Joan Oliver de la representació d'*Or i sal*, de Brossa, a càrrec de l'ADB (vi, 7-2-1960, p. 28).

6. Posteriorment, Molas s'hi referirà en el primer volum de la seva *Obra crítica*, «l'ambició d'escriure un conjunt articulat d'estudis monogràfics, més o menys semblants al d'Auerbach, sobre la realitat i, més en concret, sobre l'ús que en feien alguns dels nostres escriptors més il·lustres», nota 18, p. 109, de l'epistolari.

7. «Introducció al teatre de Joan Oliver», dins Joan Oliver: *Tres comèdies: Primera representació. Ball robat. Una dreuera*, Barcelona: Selecta, 1960; «Biblioteca Selecta», 29, ps. 5-15. Oliver es mostrarà un pèl crític a propòsit del comentari sobre *Una dreuera/La gran pietat* (xvii, 15-2-1961, ps. 56-57).

En els dos primers anys de l'epistolari, Oliver apareix immers en projectes, que complementen la feina cada cop més carregosa de la Montaner y Simón, segons es desprèn de la correspondència: «*A Montaner y Simón, ja no hi puc viure!! Asfixiant!*» (xvii, 15-2-1961, ps. 56-57).⁸ A més de col·laborar en *Un segle de vida catalana*, dirigir *El Llibre de Tothom*, o enllestir les traduccions de Labiche per a l'ADB, *Tot esperant Godot* de Beckett per a Moll,⁹ o *El darrer just* de Schwarz-Bart per a Vergara, Oliver viu la cara i la creu de la seva obra literària. D'una banda, el premi Ausiàs March a *Vacances pagades* que, amb *La pell de brau*, d'Espriu, seran assumits com a referents de la nova lleva poètica, encara que Oliver no en pugui entreveure encara el futur (iii, 13-11-1959, ps. 22-23; xxi, 1-5-1961, p. 70). De l'altra, el doble fracàs escènic de *Primera representació*, dirigida per Ricard Salvat a l'ADB, amb qui es mostra molest,¹⁰ i *La gran pietat*, estrenada al Teatre Romea, afanyós d'obtenir un èxit de públic, que no assolirà, i serà durament qüestionat per la crítica (xviii, 19-3-1961, ps. 60-61). Ben distint del de Molas, Oliver destil·la un estat d'ànim amoïnàt perquè la seva obra literària no acaba d'enlairar-se, amargat pel treball que fa a la Montaner y Simón, i preocupat (com sempre) per les dificultats econòmiques que travessa.

La revisió de les divuit cartes que Oliver va adreçar a Molas entre 1963 i 1982, permeten resseguir altres aspectes de l'activitat intel·lectual i professional de tots dos. En primer lloc, la publicació de *Poesia catalana del segle XX*, de Joaquim Molas i Josep M. Castellet, una «fita avançada, que esdevindrà un punt de referència i de partida, i que amb una mica de sort pot assenyalar la primera victòria d'una nova concepció, d'una nova sensibilitat, d'un nou estil» (xxiv, 29-10-1963, p. 76). En segon lloc, la documentació sobre Miquel Carreras, a qui Molas dedicarà un estudi¹¹ (xxv, finals de 1963, ps. 77-78). En tercer lloc, la possibilitat de «ressuscitar» la *Revista de Catalunya*, (xxx, 3-11-1966, ps. 83-84). En quart lloc, la proposta de confegir una «antologia de l'humor negre» per a «Antologia Catalana», la col·lecció que dirigia Molas a Edicions 62, un projecte que no va tirar endavant (xxxi, 18-7-1967, p. 85). En cinquè lloc, arran d'un article de Joan Ferraté a *Els Marges* sobre «Poesia de Josep Carner: ressenya i vindicació», Oliver discrepa de la valoració del poeta de *Nabí*: «Darrera cada peça de Carner, es dreça un ciutadà amable, aparentment impermeable a qualsevol problema "existencial"», i «les seves confidències poètiques són de volada domèstica, iròniques. No arriba mai a la sàtira. Per tot això —i per altres coses, per exemple, no trencà mai ni una

8. Vegeu xv, 22-11-1960, ps. 52-53.

9. Samuel Beckett: *Tot esperant Godot*. Pròleg de Joaquim Molas, Palma de Mallorca: Moll, 1960; «Biblioteca Raixa» 43), ps. 7-19.

10. «És que el petit Salvat, assassí de comèdies i macarronet d'en Joanot Martorell, anava de bracet amb la seva menopàusica George Sand de la Rambla?» (x, 10-5-1960, p. 40).

11. *Miquel Carreras. Una aproximació*, Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach, 1988; «Publicacions de la Fundació» 9).

porcellana— jo, des de la meua irriquant poquesa no el puc considerar com un gran poeta total» (xxxvii, 7-3-1977, ps. 96-97). Finalment, en relació amb la col·lecció Les Millors Obres de la Literatura Catalana (MOLC) (xxix, 16-2-1982, ps. 99-100), mostra un gran interès per l'edició de la seva obra dramàtica i poètica. Quant al teatre si bé qüestiona la «misèria de la tradició dramàtica» catalana amb algunes excepcions, considera que el seu teatre «hi juga un paper relativament important», especialment *Allò que tal vegada s'esdevingué*, *La fam*, *Ball robat* i *Primera representació*, unes peces «llegívoles i representables. L'èxit, en el segon cas, dependria del director. I dels actors, però aquesta es una altra tristíssima història». Oliver es considera un «home de teatre», i demana a Molas el favor de «veure dues obretes meves a la llista [de la MOLC] de títols dramàtics. Per una vegada demano... Et sembla que demano massa?».¹² Pel que fa a l'edició d'una antologia poètica, es mostra contrariat perquè Joan B. Cendrós, editor de Proa, per a qui treballava, intentés impedir que el seu nom aparegués a la MOLC, atès que Proa ja en preparava una altra a càrrec de Joan Triadú.¹³

Finalment, el llibre incorpora un apèndix documental format per: «Auca del Bompiani» (1957), de Pere Quart; la «Lletra d'istiu a Pere Quart», d'Albert Mament; «Diàleg amb Pere Quart a la manera de Monsieur Beckett» (1958), de Joaquim Molas; «Plant a Joan Fuster» (1960), de Pere Quart; «Lletra de Josep Carner» (1959), adreçada a J. Oliver, J. Teixidor i J. Molas; «Auca de Tossa de Pere Quart»; «Fe de vida» (1960), un poema de Pere Quart; una nota manuscrita de Pere Quart (1958?), i la reproducció del mecanoscrit de l'«Auca de l'enfadós o La fi del Cagaelàstics», atribuïda a Pere Quart. En suma, una lectura imprescindible per al coneixement d'una època en constant procés de transformació segons el prisma personal de dos dels màxims referents de la nostra cultura contemporània.

12. El 1995 va publicar com a número 106 un volum amb quatre textos de quatre autors de postguerra —Joan Oliver, Manuel de Pedrolo, Josep M. Benet i Jornet i Rodolf Sirera. En el cas de Joan Oliver l'obra escollida va ser *Ball robat*.

13. Justament, el 1982 «Els Llibres de l'Òssa Menor» van publicar una antologia de la poesia de Pere Quart a càrrec de Joan Triadú. Un any més tard Joan-Lluís Marfany es va fer càrrec del pròleg i l'edició de *Poemes escollits*, de Pere Quart, que es va convertir en el número 97 de la MOLC.